

PO KREISKYJEVEM NASTOPU V NEW YORKU

Ostudno divjanje nemškega nacionalizma v Avstriji

Pellova obramba „resnice“ - Krščanski nauk v službi raznarodovanja - Nemška dedna bolezen

Govor, ki ga je imel avstrijski zunanji minister Bruno Kreisky nedavno pred Združenimi narodi, je iznenada zbudil zanimanje mednarodne javnosti za nemško manjšino na Južnem Tirolskem.

Kar očita Avstrija Italiji, se da na kratko izraziti v naslednjih stavkih: manjšinskega sporazuma Gruber - De Gasperi, ki je bil podpisan leta 1946 in je sestavni del mirovne pogodbe, *Rim do današnjega dne ni izpolnil*. Južni Tirolci so bili ogoljufani za obljubljen jim narodno enakopravnost in deželno avtonomijo. Medtem so De Gasperi in nasledniki preplavili nemško ozemlje s tujimi priseljenci, katerih število venomer raste ter grozi spremeniti v doglednem času domačine v brezvplivno manjšino na lastni zemlji.

Tem obtožbam je pred Združenimi narodi ostro ugovarjal zunanji minister Pella. Izjavil je, da je Italija dala nemški manjšini že več, kot ji je bila po pogodbi dolžna dati, ter se celo povzpela do trditve, da se *nobeni manjšini na svetu* ne godi tako dobro kot Južnim Tirolcem.

PRIMERJAVA S SLOVENCMI

K temu naj pripomnimo, da se Južnim Tirolcem res godi neprimerno bolje kot na priliko tukajšnjim Slovincem. V dokaz naj navedemo samo tole malenkost. Kaj bi rekli in naredili naši tržaški nacionalisti, če bi na naši železniški postaji bili vsi napis dvojezični, kot so na Južnem Tirolskem, ter bi tržaški železniški nameščenci oznanjali po zvočnikih prihod in odhod vlakov tudi v našem jeziku? Bojim se, da bi razni Franzili, Bartoliji in njim podobni — zboleli.

Kljub temu pa je neznanska stvar, ako si je upal Pella trditi, da *ni nobena manjšina na svetu* v boljšem položaju kot naši Nemci. Kako more minister zanikati dejstva, ki jih vsak slepec vidi: da so namreč tuji priseljenci prišli že do tričetrtinske večine v prej čisto nemškem glavnem mestu Bocnu, da je ravno tako nemški Meran padel v roke prišlekov, da se mesto Brixen obupno komaj še brani pred isto usodo in da se tudi manjši kraji nagloma potujčujejo!

Saj se je nedeljski Il Piccolo s temi nacionalističnimi osvojitvami celo javno bahal in nas poučil, da je Italija za industrializacijo in elektrifikacijo Južnega Tirola doslej potrošila že 1500 milijard lir! Ti ogromni zneski bi v normalnih razmerah bili le dokaz, kako se Italija hvale vredno zavzema za napredek dežele, v danem položaju pomeni pa industrializacija predvsem naglo raznarodovanje nemške zemlje.

O taki manjšini si je upal Pella trditi, da se ji godi bolje kot *katerikoli na svetu!* Pozneje je še ponosno izjavil, da je pred Združenimi narodi branil »le resnico in pravico!«

BREZ MORALNE IZKAZNICE

Mi smo kot manjšina seveda Južnim Tirolcem naklonjeni in želimo, da bi prišli do vseh pravic, ki so jim bile obljubljene s pogodbo Gruber - De Gasperi. Smo tudi mnenja, da Italija do danes *ni izpolnila vseh svojih obveznosti*. Kljub temu pa menimo, da ravno zastopniki avstrijske vlade nimajo niti najmanjše moralne pravice se tako sveto in vneto potegovati za Južni Tirol vse do tlej, dokler *sami vestno ne izpolnijo obvez, ki so jih v mednarodnih pogodbah vzeli nase do narodnih manjšin v lastni deželi*.

Kot delaven in tehnično sposoben, a politično popolnoma nenadarjen narod so Nemci Avstrije prav v trenutku, ko se v New Yorku potegujejo za Južni Tirol, zagrešili napako, ki se jim bo še maščevala: vrgli so se pred vsem svetom na najnesramnejšo zatiranje koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov. Na Koroškem so podvojili nezakonit pritisk na slovenske gospodarsko odvisne starše, naj zapisujejo svoje otroke v nemške potujčevalnice, na Gradiščanskem so pa začeli ukinjati dosedanji hrvatski pouk v hrvatskih krajih. S kakšno moralno pravico se je mogel Bruno Kreisky v takih razmerah drzniti govoriti pred zastopniki 82 držav o Južnem Tirolu? Odvzeti bi mu morali besedo!

GENERALNI VIKAR KADRAS

Najsramotnejše od vsega pa je, da so se boju proti Slovincem, ki ga vodijo avstrijski nemški nacionalisti, priključila v zadnjem času še koroška cerkvena oblastva!

Potreben je organiziran odpor

Proti temu očitnemu kršenju krščanskih načel so se dvignili na Koroškem Slovenci vseh strank in struj. Glasilo katoličanov Naš tednik — Kronika piše, da je odlok celovške škofije uperjen zoper četrto božjo zapoved: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti bo dobro na zemlji. Spoštovati starše pomeni spoštovati tudi njihov jezik: »Če otroci niti tega bisera ne bodo spoštovali in čuvali, kaj šele druge nauke, katere jim dajejo starši!« Za nas, naglašajo katoliški tednik, je četrta božja zapoved nad navodilom »ordinariata«.

Zoper politiko zlorabe vere v raznarodovalne namene, ki jo celovška škofija že delj

Generalni vikar celovške škofije monsignor Kadras, čigar starši so, mimogrede povedano, slovenske krvi in sicer Gorenjci, je izdal 17. septembra odlok o veronauku, ki mora izzvati pravo ogorčenje v vseh pošteno, zlasti pa krščansko mislečih ljudeh.

V odloku je rečeno, da se morajo tudi otroci, ki obiskujejo *slovenske šole*, učiti »najvažnejših molitev in verskih vaj, kot so spoved in mašni obredi, tudi v nemškem jeziku.« Zakaj? Zato, da bi se versko lahko udeleževali, če pridejo v »drugojezične kraje«. Nemškim otrokom, živečim v slovenskih krajih, pa se *ni treba* učiti v šoli slovenskih molitev, kajti njim očitno ni potrebno se »versko udeleževati« v drugojezičnih krajih. Dvojna krščanska morala — ena za Nemce, druga za Slovence!

V odloku je nadalje predpisano, naj se v čisto nemških šolah veronauk predava v nemščini, kar je pravilno, ker gre pač za nemške otroke. Zanimiv pa je dodatek, da se »za primer, da učenci *slabo obvladajo* nemški jezik, mora uporabljati pri veronauku kot pomožno sredstvo otroku lastno narečje«, se pravi slovenščina.

To je dragoceno uradno priznanje, da nemške šole na Koroškem niso namenjene le nemškemu učencem, temveč tudi slovenskim, v nekaterih krajih, dostavljamo, celo izključno slovenskim. Kakšni nemški učenci naj bi namreč bili otroci, ki *ne znajo nemščine, marveč obvladajo le slovenščino?* Takim otrokom bi se po načelih Cerkve moral verouk predavati le v materinščini, a celovška škofija jim vsiljuje verouk v tujem jeziku. Iz kakšnih verskih vzrokov? Iz nobenih! Gospodom gre le za to, da se tudi krščanski nauk postavi v službo raznarodovanja nedolžne dece. Iste krivične razmere, kot so pri nas v Beneški Sloveniji!

časa in na različne načine vodi proti Slovincem, se je pojavil odpor tudi med našimi ondotnimi duhovniki, ki nameravajo, kot čujemo, predložiti velevažno zadevo v presojo sv. stolici.

V tej pravični borbi bi po našem moral slovenske katoličane na Koroškem odločno podpreti tudi slovenski in jugoslovanski episkopat. Saj se zavoljo krivic, ki se jim gode na verskem področju, mnogi slovenski starši že vprašujejo, ali ne bi svojih otrok sploh odjavili od krščanskega nauka v šoli. Ogrožena je obenem skupna družinska molitev, zakaj ta postane nemogoča, ako starši molijo

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 4. oktobra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.40 Slovenska zborovska glasba; 18.30 Koncert slovenskih solistov; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — Ugo Foscolo (Jan-ko Jež).

Ponedeljek, 5. oktobra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — Oddajnik na otoku, radijska slikanica, (Zora Tavčar-Rebulova); 1. slika »Za starše. Igrajo člani RO, nato Zbor ljubljanski zvon; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Italo Montemezzi: Ljubezen treh kraljev, tragična opera v 3 dej.; orkester in zbor New yorškega gledališča Metropolitan. Približno ob 21.10: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 21.55: Mala literarna oddaja.

Torek, 6. oktobra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel — »Brazilska drevesarka«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodi Jakob Cipci s sodelovanjem pianista Antona Trosta — L. M. Škerjanc: Koncert za klavir in orkester v a-molu; 19.00 Vzgojne misli ob novem šolskem letu; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta — »Hetmana Jermaka Timofejeva ježa čez Sibirijo« (M. Javornik); 22.00 Umetnost in življenje — Edvard Traven: »Sodobna avstrijska upodabljajoča umetnost«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — Risto Savin.

Sreda, 7. oktobra, ob: 18.00 Z začetne police — Ivanka Cegnar: »Močni Jernej in hudobni oskrbnik«; 18.10 Chopin: Koncert št. 1 v e-molu, op. 11 za klavir in orkester; 19.00 Zdravstvena oddaja; 21.00 Klinični primer, komedija v dveh delih, (Dino Buzzatti - Slavko Rebec). Igrajo člani RO.

Četrtek, 8. oktobra, ob: 18.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — Prva svetovna vojna na Jadranu; 18.35 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Sirmo obzorja — Saša Martelanc: »Danes se ne gre za res«; 21.00 Obletnica tedna — Anton Mlinar: »10. letnica Rdeče Kitajske«. Približno ob 22.00 uri: Iz sodobne književnosti — Ivan Cankar: Izbrana dela, X. knjiga (V. Beličič).

Petek, 9. oktobra, ob: 18.00 Iz planinskega dnevnika Rafka Dolharja — »Silvestrovo na Višarjah«; 18.10 De Falla: Trilogeljniki, balet v dveh delih; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Nova motorna olja in njihovi dodatki«; 22.15 Koncert pianista Freddyja Doška.

Sobota, 10. oktobra, ob: 15.00 Dalmatinske narodne pesmi; 16.00 Novelist tedna; 17.00 Bachove preludije in luge poje sopranistka Wanda Landowska; 18.00 Radijska univerza — Oskar Reya: Pomenki o meteorologiji — »Atmosfera in zračni pritisk«; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 21.00 Mesto ponoči, III. del, »Mož iz davnine«; radijska zgodba, (Ezio D'Errico - Nada Kon'edic). Igrajo člani RO; 22.00 Pojejo Jelka Cvetežar, Majda Sepe in »Duo sa Kvarnera« z orkestrom Franca Russa.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 4. oktobra, **nedelja**: Frančišek Asiški
- 5. oktobra, **ponedeljek**: Placid
- 6. oktobra, **torek**: Brunon
- 7. oktobra, **sreda**: Rožnovenska M. B.
- 8. oktobra, **četrtek**: Brigita
- 9. oktobra, **petek**: Janez
- 10. oktobra, **sobota**: Frančišek Borgia

NOVA PAPEŽEVA OKROŽNICA

Janez XXIII. je naslovil na vse škofove sveta novo okrožnico, v kateri govori predvsem o potrebi sloge in miru med narodi. Vernike poziva, naj molijo k Bogu, da bi odgovorni voditelji velikih in malih držav do dna spoznali vzroke obstoječih sporov ter jih skušali »z dobro voljo premagati«. Predvsem naj si predočijo žalostne posledice oboroženih spopadov in »naj nanje ne polagajo prav nobenega upanja«. Rešitev lahko prinese le pravična zakonaja, ustrežajoča resničnim potrebam ljudi in upoštevajoča večne zakone morale.

Ostudno divjanje nemškega nacionalizma v Avstriji

(Nadaljevanje s 1. strani)

v enem jeziku, otroci pa v drugem. Že ti izključno verski razlogi silijo jugoslovanske škofove, da opozore Vatikan na nujno potrebo napraviti konec neznošnim cerkvenim razmeram na Koroškem.

MEDNARODNI POMEN SPORA

In spričo teh dogodkov v lastni deželi si upajo avstrijski državniki nastopati pred Združenimi narodi kot branitelji manjšin. Zares mnogo poguma je treba, da gredo s tolikim maslom na glavi pod žareče sonce svetovne javnosti. Najznačilnejše pa je, da se svoje dvojne morale niti ne zavedajo.

Tako globoko so še Nemci okuženi od nestrpnega in nasilnega nacionalizma. Zdi se,

da gre za dedno bolezen, ki se je nikakor ne morejo rešiti. S svojo vrojeno jim napačnostjo ogrožajo pa na žalost vse svoje sosede in izzivajo neizbežne spore in spopade med narodi, kot so dokazali z zadnjima svetovnima vojnama.

Ne smemo pozabiti, da je bil Hitler Nemec iz Avstrije, kjer se je navzel miselnosti, s katero je priklical nad Evropo in ves svet najhujšo žaloigro zgodovine. Skrb miroljubnih državnikov in ljudi bi morala biti, preprečiti s primernimi sredstvi, da se med Nemci ne razširi in razbohoti iznova nasilni nacionalizem, ki danes morda ni še hudo nevaren, a utegne s časom postati spet usoden za človeštvo. V tem je mednarodni pomen boja, ki ga vodijo naši bratje na Koroškem.

Hruščev se je vrnil

Po 12-dnevnem bivanju v Ameriki se je Nikita Hruščev vrnil s spremstvom v Moskvo. Njegovi razgovori z Eisenhowerjem so se zavlekli za dve uri dalje, kot je bilo predvideno, da bi državnika lahko izčrpala ves dnevni red, ki sta ga bila določila.

Izdano je bilo uradno poročilo, v katerem je rečeno, da so bili razgovori zelo koristni, čeprav se Eisenhower in Hruščev **nista pogajala** o nobeni sporni zadevi, temveč si le izmenjavala misli. O Nemčiji in Berlinu bi se morala pogajanja pričeti s sodelovanjem vseh prizadetih držav.

Ta zadeva kakor sploh vsa mednarodna nasprotja bi se morala po mnenju obeh predsednikov urediti »z miroljubnimi sredstvi in pogajanjem in ne z uporabo sile«.

»Najvažnejše vprašanje«

Splošna razorožitev je po njunem mnenju »najvažnejše vprašanje«, pred katerim stoji danes svet. »Obe vladi se bosta z vsemi sredstvi trudili, da se ta problem konstruktivno reši ter ustvari med narodi »pravičen in trajen mir«.

ZBOROVANJE V VARESE

V tem italijanskem mestu zboruje, ko to pišemo, 500 članov »Mednarodne zveze mladih krščanskih demokratov«, razpravljajoč o nevarnosti, ki jo še vedno predstavlja za svet fašistična in nacistična miselnost, o kateri je italijanski predavatelj Mario Rossi dejal, da ni nič drugega kot patološka oblika nacionalizma. Rimsko vlado zastopa v Varese minister Folchi.

Zelo potrebno bi bilo, da bi vsi odgovorni voditelji tukajšnjih italijanskih katoliških organizacij prisostvovali zborovanju, na katerem bi se lahko marsikaj koristnega naučili.

Hruščev in Eisenhower sta se zedinila, naj se v kratkem skliče vrhunski sestanek vseh velesil, in sicer če mogoče še pred prihodom Eisenhowerja v Rusijo. Za njegov obisk je bila določena prihodnja pomlad. Do tega časa bosta državnika obvestila vsak svoje zaveznike o zadnjih razgovorih ter jih skušala pridobiti za svoje načrte. Prvi bo odpotoval Hruščev k Mao-Tse-Tungu v Peking.

Svetovna javnost ima vsekakor vtis, da je mednarodna napetost znatno popustila in da se bliža konec »hladne vojne«. Vse to je človeško razumljivo, zakaj če se dosedanji hudi nasprotniki obiskujejo, skupaj jedo ter tudi njihove žene in otroci med seboj prijateljsko občujejo, se mora nujno med voditelji sovraštvo ublažiti ter se končno spremeniti v strpnost, kar v današnjih razmerah lahko samo koristi miru med narodi in državami.

MESTO POBALINOV

V soboto zvečer se je v Trziču primeril dogodek, ki je močno razburil prebivalstvo. Trije zakrinkani mladostniki so čakali v neki poltemni ulici na 18-letno dekle, vračajočo se iz službe proti domu. Zgrabili so jo za vrat in začeli pretepiti. Pri tem so skoro popolnoma strgali oblačilo s telesa. Očividno so jo hoteli posiliti. Tedaj se je na srečo pripeljal mimo na kolesu mož, ki je rešil deklico iz nevarnosti.

Po telesu je imela toliko modrih bunk in krvavih prask, da so jo morali prepeljati v bolnišnico. Trzič je po številu pokvarjenih fantalinov, ki uganjajo zločinska nasilja, najbolj zloglasno mesto v naših krajih. Ponoči ni varno hoditi po njegovih ulicah. Policija bi morala drhal odkriti in neusmiljeno kaznovati.

tržaška knjigarna

trst - ul. sv. frančiška 20 - telefon 61-792

vam nudi

ve za solo

Slovenci pri Janezu XXIII.

Tržaška škofija je po zaključku svoje sinode priredila romanje v Rim, da se pokloni papežu, ki je številno, nad 2000 oseb obsegajočo skupino vernikov, v nedeljo sprejel v veliki dvorani Vatikana. Ko so ljudje brali v časopisju, da se je papežu predstavilo toliko vernikov, so se spraševali, od kod so ti prišli, če vemo, da se je v Trstu prijavilo za romanje le okrog 900 Italijanov in 250 Slovencev.

Uganka je rešena, ako beremo, da se je v Rimu priključilo Tržačanom veliko število »beguncev iz Julijske krajine in Dalmacije«, ki v veliki večini ne spadajo v našo škofijo. Tako se je tržaško romanje, kot je nekdo pripomnil, na mah spremenilo v nekako »julijsko-dalmatinsko« cerkveno prireditev z več ali manj poudarjenim političnim prizvokom.

Stvar se je zdela čudna tudi samemu papežu, ki je v nagovoru med drugim dejal: »Danes sem pričakoval samo romarje iz Trsta, a vidim tu rdeče oblečene cerkvene pevce iz Rietija, bolniške sestre, nameščence iz državnih monopolov« in tako dalje.

Poglavar Cerkev nas ni prezrl

Na Slovence je neprijetno vplivalo že to, da so v dvorani stopali v ospredje izraziti nasprotniki našega naroda in jezika, kot je župan Franzil, a so si rekli: »Je neizogibno, zakaj čeprav so nestrpni protislovenski nacionalisti, so člani Cerkev in tudi javni oblastniki. Njihovo prisotnost moramo vzeti na znanje«.

Čudno je tudi delovalo, da ni pred papežem nihče niti z besedico omenil Slovencev, dasiravno so prišli iz mešane, italijansko-slovenske škofije, kjer so ravno tako doma kot Italijani. Mučen položaj je pa rešil sam papež. Ko je končal svoj govor in so vsi mislili, da je sprejem pri kraju, je dal znak, da hoče še nekaj povedati.

Obrnil se je do skupine naših romarjev ter jih nagovoril v slovenskem jeziku: »Dragi verniki slovenskega jezika, ki ste navzoči ali odsotni«, je dejal, »vedite, da sem v duhu z vami ter vas iz vsega srca blagosloviljam«. Ko je še z nekaj besedami končal po-

zdrav, je iz gruče Slovencev zagrmelo burno ploskanje v zahvalo, da jih poglavar Cerkev ni prezrl, kot so storili drugi.

»Ven z njimi!«

Tržaški Il Piccolo je napisal, da je slovenski nagovor Janeza XXIII. zbudil splošno »zračudenje«. Dovolil si je torej izraziti nekako nezadovoljstvo s papeževim nastopom, kar je v popolnem soglasju z nacionalistično zagrizenostjo lista. Malo je manjkalo, pa bi bil papeža kar napadel.

Slovenci so dobili obenem polno zadoščenje za to, kar so doživeli v tržaški cerkvi Sv. Antona Novega ob nedavnem češčenju fatimske Matere božje. Ko se je tam ogla-

silo slovensko petje, je v svetišču iznenada zadonel klic »Saria ora de finirla — Fora con lori!« — (»Temu treba napraviti konec. — Ven z njimi!«) Krika ob šumu v svetišču k sreči niso slišali vsi verniki in naš časopis je tedaj molčal, da ne bi kvaril Marijinih slovesnosti na Tržaškem.

Danes je pa treba dogodek omeniti, ker dokazuje, v kako strupenem nacionalističnem ozračju smo prisiljeni tu živeti in kakšni so sadovi »pastirske« vzgoje, katero dajejo odgovorni možje tukajšnjim italijanskim katoličanom.

Iz tega vzroka je bil slovenski pozdrav Janeza XXIII. še posebno koristen. Saj je vžgal v naših ljudeh resnično veselje, tako da so se navdušeni in polni tolažbe vrnili iz Rima na svoje domove.

ZDA in ZSSR - zanimiva primerjava

Zastopnika dveh najmočnejših velesil na svetu, Eisenhower in Hruščev, sta zaključila svoje razgovore. Kaj je pomenil njun sestanek za človeštvo, bo pokazala šele prihodnost. Medtem primerjajo opazovalci deželi, v katerih imenu sta govorila, da bi se pokazala jasna slika obeh tekmovalk.

Najprej je treba ugotoviti, da obsega Sovjetska zveza 22 milijonov kvadratnih kilometrov, Združene države pa 9 milijonov 300 tisoč; Rusija je torej dvakrat večja od Amerike. Razlika v številu prebivalstva pa je precej manjša: l. 1958 so Združene države štejele 177 milijonov duš, Rusija 210.

Pač pa obstajajo velika nasprotja v sestavi prebivalstva po poklicih. V Rusiji je še vedno v poljedelstvu zaposlenih 45 milijonov oseb, v industriji in na drugih področjih pa 47. V Ameriki, kjer je v gospodarstvu zaposlenih vsega 74 milijonov delovnih moči, se posveča kmetijstvu samo še 6 in pol milijona ljudi, v industriji in drugod pa nič manj ko 61 milijonov. Brezposelnih je v Ameriki trenutno 4 milijone državljanov.

Ameriško bogastvo

Rusija je v naravnih zakladih gotovo enaka Združenim državam, morda Ameriko celo prekaša, vendar so ti izvečine še ne-

izkoriščeni. Zato je ameriška proizvodnja danes na vseh področjih znatno višja od ruske.

Vzemimo za primer le nekaj števil. Jekla pridela Sovjetska zveza letno 55 milijonov ton, Združene države 78 milijonov. Električne struje pridobivajo Rusi vsako leto 223 milijard kilovatov, Amerikanci 724 milijard, torej več ko trikrat toliko. Isto razmerje velja za nafto. Velike so razlike tudi v proizvodnji vsakdanjih potrebščin.

L. 1958 so v Združenih državah izdelali 515 milijonov parov čevljev, v Rusiji le 356 milijonov. V istem letu so Amerikanci pouzili še enkrat toliko mesa kot Rusi. Glede drugih ugodnosti življenja, kot so udobna stanovanja, avtomobili, primerna oblačila, Amerikanci pa še močno nadkriljujejo Russe. Zadostuje, da omenimo avtomobile: v Sovjetski zvezi jih izdelajo letno 200 tisoč, v Združenih državah pa 5 milijonov, se pravi 25-krat toliko.

Razlike se manjšajo

Številke, ki smo jih navedli, dokazujejo visoko življenjsko raven Amerike, obenem pa, da Rusija ni več tako zaostala dežela, kot je nekoč bila. Razlike med njo in Ameriko se čedalje bolj manjšajo. V nekaterih panogah tehnike, kot je n. pr. jedrsko področje, so Rusi Amerikance celo posekali in postali vodilni narod na svetu.

V Kremlju napovedujejo, da bodo z ureditvijo sedemletke dohiteli Združene države tudi glede proizvodnje vsakdanjih potrebščin ter s časom sploh v vsakem pogledu presegle Ameriko.

Zapadni strokovnjaki menijo, da ta cilj ni nedosegljiv, ako upoštevamo prirodna bogastva, ki leže v ruski zemlji. Toda preden bodo navadni ljudje v Rusiji uživali enako blaginjo kot Amerikanci, bodo pretekla še desetletja. O tem se je moral prepričati sam Hruščev, ko je vprašal dva ameriška delavca, koliko zaslužita. Prvi je rekel, da 118, drugi 120 dolarjev na teden.

Hruščevu je postal obraz resen: 120 dolarjev tedensko pomeni namreč 300 tisoč lir na mesec. Kupna moč dolarja je sicer v Ameriki nizka, vendar taka delavska plača omogoča enemu nagovorjenih proletarcev, da si zdaj gradi, kot je rekel, lastno hišo. Hruščev se je zresnil, ker je morda premišljeval, kdaj bodo delavci v njegovi domovini dosegli enako življenjsko raven.

Nacionalistična blaznost

Generalni komisar Palamara je izdal odlok, s katerim se v Trstu odprejo tečajni slovensčine za tiste javne nameščence, ki se žele naučiti drugega deželne jezika. Ukrep je v soglasju z londonskim sporazumom, po katerem je Slovincem priznana pravica, da se v uradih lahko poslužujejo materinščine. Ker oba jezika običajno obvladujejo le Slovenci, bi Italijani lahko postali sčasoma nesposobni izvrševati svojo službeno dolžnost v naših krajih. Da bi to preprečil, jim je Palamara dal možnost, da se nauče slovensčine, kar jim vsekakor v nobenem primeru ne more škodovati, temveč le koristiti, ker širi njihovo znanje.

Proti Palamarovemu odloku so pa tržaški narodni nestrpneži dvignili krik in vik. Lega Nazionale, kateri predseduje demokristjanski prvak dr. Harabaglia, je sklicala takoj izredno sejo vodstva, da zrazi »svoje ogorčenje in slovesno protestira« zoper ponovni poskus uvajanja »dvojezičnosti v jav-

ne urade«. Istočasno je seve protestirala fašistovska stranka ter naložila tržaškemu poslancu Gefter Wondrichu, naj »posreduje« pri predsedniku rimske vlade. V resoluciji fašisti zahtevajo, naj se londonski sporazum, ki predpisuje dvojezičnost kratko in malo »odpove, ker žali čustva in pravice prebivalstva«. Zahteva je seve bolj kot kratkumna. Če bi jo v Rimu sprejeli, bi to namreč pomenilo najprej, da tudi Italijani v Istri ne bi smeli uporabljati pred uradi svojega jezika, najhujše pa je naslednje.

Da je Italija spet prišla v Trst, se ima zahvaliti londonskemu sporazumu. Če bi se ta mednarodna pogodba odpovedala, nam že navadna pamet pravi, da bi se dr. Palamara z italijanskim vojaštvom in uradništvom moral umakniti v stare meje republike. Kako morejo resnični Italijani izložiti svojo državo taki nevarnosti? To lahko delajo le nacionalistični blazneži, kot so fašisti.

Tržaškega

Tržaški zastopniki pri predsedniku Segniju

Prejšnji petek je Segni sprejel v Rimu tržaško odposlanstvo, ki so ga sestavljali župan Franzil, predsednik pokrajine Gregorretti, podžupan Cumbat, predsednik trgovinske zbornice Caidassi in predsednik Ustanove industrijskega pristanišča Forti. Tržaški zastopniki so predsedniku vlade obrazložili gospodarski položaj našega ozemlja ter zahtevali, naj se Trst postopno reši iz hude gospodarske stiske.

Zato je potrebno, da se ustanovi samoupravna dežela s posebnim statutom Furlanija-Juljska krajina; preuredi in okrepi škedenjske železarne ILVA ter vsa podjetja, ki so v sklopu Zavoda za industrijsko obnovo (IRI); uvesti treba nove pomorske proge ter ugodnejše tarife za pristaniški in železniški promet; v okviru industrijskega pristanišča naj ustanove več carine prostih področij; odpraviti treba carine na nekatere predmete široke potrošnje in končno urediti položaj uslužbencev bivše ZVU.

Kot izhaja iz uradnega poročila, je predsednik Segni pokazal le »veliko zanimanje« za tržaška vprašanja ter obljubil, da jih bo osebno preučil. Od gornjih zahtev ni sicer nobene zavrnil, a ni tudi nobene v celoti sprejel.

Kar zadeva tržaške ladjedelnice, je potrdil, da bodo prihodnje leto pričele graditi eno 35.000-tonsko potniško ladjo, medtem ko bodo ladjedelnice v Tržiču gradile dva 20.000-tonska prekomornika. O deželi Furlaniji-Juljski krajini je dejal, da je bilo parlamentu predloženih več zakonskih osnutkov in da je zato treba čakati redni postopek. Uslužbenci bivše ZVU bi lahko tvorili

KMEČKA BOLNIŠKA BLAGAJNA ŽE POSLUJE

V torek je začela poslovati kmečka bolniška blagajna. Od tega dne se kmetje in njihovi družinski člani, ki potrebujejo zdravniška-specialista ali morajo v bolnišnico, lahko zglasijo na sedežu blagajne v Trstu, ul. Montanelli 3 (prvo nadstr.). Ulica se nahaja v starem mestu, in sicer v bližini stare univerze.

Za glavnega zdravnika blagajne je bil imenovan dr. Vittorelli, ki zna tudi slovenski. Kdor želi, da ga pregleda zdravnik-specialist, se mora najprej zglasiti pri dr. Vittorelliju in mora s seboj prinesiti knjižico bolniške blagajne. (Te knjižice delijo sedaj vsem družinskim poglavarjem). Glavni zdravnik bo zatem bolnika poslal ali k specialistu ali v bolnišnico.

Dne 29. oktobra pa bo blagajna sprejela v službo tudi več splošnih zdravnikov, ki bodo zdravili kmete na njihovem domu. Zdi se, da bo za vsako občino na Tržaškem imenovan po en zdravnik.

Kot smo že poročali, bo bolniška blagajna nudila zavarovancem brezplačno zdravljenje v bolnišnici in porodnišnici ter obenem plačevala zdravnike, medtem ko si bodo zdravila morali kmetje nabaviti na lastne stroške.

Kmetovalce nadalje opozarjamo, naj ob prejemu knjižice bolniške blagajne natančno pregledajo, ali so vanjo vpisani vsi družinski člani.

jedro uradnikov in uslužbencev nove dežele. To pomeni, da se bo vprašanje bivših uslužbencev ZVU rešilo šele ob ustanovitvi samoupravne dežele.

Carine prosta področja

Zdi se, da od vseh tržaških zahtev ima vlada največ razumevanja za tisto, ki zadeva ustanovitev carine prostih področij. Tu bi namreč s pomočjo zlasti tujega kapitala mogla nastati nova industrijska podjetja, ki bi delala predvsem za inozemska tržišča. Ker bi ta podjetja bila deležna raznih davčnih in predvsem carinskih olajšav, bi njihovi proizvodi bili cenejši in bi tovarne lahko uspešno konkurirale na svetovnem trgu. V teh podjetjih bi se obenem lahko zaposlili številni tržaški delavci.

Kot slišimo, je vlada tej zahtevi naklonjena in bo najbrž o njej v kratkem dokončno sklepala. V ta namen bo v prvi polovici oktobra dospel v naše mesto podtajnik Russo, ki mu je Segni baje določil nalogo, da se podrobneje seznanji s celotnim gospodarskim stanjem tukajšnjega ozemlja.

— • —

Repentabor:

NOVI GOSPODARSKI NAČRT

Prejšnjo soboto je bila seja repentaborškega občinskega sveta, ki je med drugim odobril gospodarski načrt za leto 1960-61. Ta predvideva 24 milijonov lir za javna dela, ki naj se izvedejo z državnim prispevkom.

Od teh omenimo asfaltiranje ceste iz Repna v Zagradec in ureditev poti s Cola na Tabor; ojačanje javne razsvetljave na obmejnih prehodih pri Fernetičih in Colu ter gradnjo slačilnice in ograje pri novem igrišču.

Nekateri svetovalci so se pritožili, ker nima občina možnosti nadzorovati dela, ki jih opravlja s sredstvi iz gospodarskih načrtov. Večkrat se je že zgodilo, da so bila ta dela slabo izvedena, zaradi česar so se ljudje hudo pritoževali zoper občinsko upravo, katera pa pri stvari ni imela nobenega vpliva, ker sme dela nadzorovati le tehnični urad v Trstu (Genio civile). Svet je zato priporočil županu, naj posreduje, da bodo oblastva dovolila nadzorstvo nad javnimi deli tudi občini.

Izvoljeni so bili nadalje novi člani občinske podporne ustanove ter imenovan predstavnik v konzorcij za zdravniško, živnozdravniško ter tehnično službo. To nalogo bo opravljal svetovalec Ludvik Guštin.

Na seji so končno razpravljali tudi o namestitvi telefonske govornice na Fernetičih. Občina je bila to postavko vključila že v dva proračuna, a jo je prefektura obakrat črtala.

Da je telefon nujno potreben, ni treba posebej poudarjati, saj gre za naselje ob mednarodnem obmejnem prehodu, kjer je v vseh letnih časih velik promet. Občina bo zato ponovno vključila v proračun postavko za telefon in upa, da bo to pot denar odobren. Svet je tudi izrazil željo, naj bi to

nujno potrebno delo podprla Ustanova za tujski promet.

Milje:

NAROCILA S FORMOZE

Ravnateljstvu ladjedelnice Felszegy, ki je še pred tedni hotelo odpustiti nadaljnjih 152 delavcev, je prejšnji teden uspelo dobiti naročilo za gradnjo dveh 3.500-tonskih in dveh 5.500-tonskih tovornih ladij. Parnike je naročila nacionalistična Kitajska. Ravnatelj ladjedelnice ing. Giacomelli je pravkar dospel s Formoze, kjer je podpisal pogodbo. Z deli bodo začeli že decembra. S tem se je ugodno rešila kriza miljske ladjedelnice in se je obenem zadovoljivo zaključil spor med delavci in ravnateljstvom podjetja.

Ricmanje:

ODPRLI SO VRTEC

Medtem ko zaključujemo list, so nam iz Rizmanj sporočili, da se jutri v vasi odpre otroški vrtec. Vanj se je vpisalo 17 otrok. V Ricmanjih so obenem odprli italijanski vrtec, ki ga bo obiskovalo 5 otrok, žal povečini slovenskih staršev.

Beneška

IZ PODBONESCA

V naši občini se pogostoma dogajajo hude nesreče. Ko so konec avgusta nekateri naši možje zjutraj odšli na delo v gozd, so z začudenjem zagledali v globokem prepadu pod Črnim vrhom moško truplo. Takoj so poklicali na pomoč ljudi in prišli so tudi orožniki ter sodnik iz Čedadada. Kmalu so ugotovili, da je ponesrečenec 44-letni Anton Batistič iz Kala, ki je dan prej izginil z doma, ne da bi komu povedal, kam je namenjen. Komisija ni mogla ugotoviti, ali je šlo za nesrečo ali samomor. Ker se je pa pokojnik pred enim mesecem vrnil z dela v Nemčiji hudo potr in zamišljen, mnogi sodijo, da se je iz obupa vrgel v prepad. Naj mu bo Bog usmiljen sodnik.

Po šestnajstih dneh pa se je v Erbeču dogodila druga smrtna nesreča. Tamkajšnji 50-letni domačin Celestin Gorenščak je šel proti večeru kositi otavo na travnik pod hišo. Ker pa je iznenada začelo deževati, se je zatekel pod kostanj. Za nesrečo je prav v tistem trenutku udarila v drevo strela.

Mož je obležal mrtev. Nemudoma so pritekli domači in drugi, a nihče ni mogel ponesrečencu pomagati.

Naj pokojniku sveti večna luč; njegovi hudo prizadeti družini pa naše iskreno sožalje.

IZ PLATIŠČ

Brezje, Platišče in Prosnid so slovenske vasi v tipanski občini ob meji z Jugoslavijo. Nahajajo se na desnem bregu Nadiže, ki izvira pod Brezjami. Ti nekaj cvetoči kraj se iz dneva v dan huje izpraznjujejo. Doma živi komaj tretjina prebivalstva. Ko stopaš po vasi, se ti zdi, da si na bojišču; saj vidiš, da se hiše, ki so povečini zaprte, podirajo. Po okoliških hribih je več ko polovico trave nepokošene, mnogo polja je neobdelanega; v mlekarnah, v katere bi morali dovažati 15 do 20 stotov mleka dnevno, ga prihaja le po 3 do 4 stote. Zakaj se prav nihče ne zmeni za tako zapuščene in zanemarjene kraje?

Uspešen sestanek v Rimu

Prejšnjo sredo je predsednik vlade Segni sprejel posebno odposlanstvo goriške pokrajine. Sestavljali so ga: predsednik pokrajinskega sveta dr. Culot, predsednik trgovinske zbornice Bigot in trziški župan Cuzzi. Pri razgovorih s Segnijem pa je bil prisoten tudi goriški poslanec Martina.

Uspeh sestanka je v glavnem tale: Predsednik vlade je zastopstvu obvezno izjavil, da bodo pri CRDA naročili v najkrajšem času gradnjo treh čezoceanskih ladij, eno 36.000 ton in dve po 20.000; prvo bo zgradila tržaška ladjedelnica sv. Marka, drugi dve ladji pa trziške ladjedelnice; poleg tega bodo v Trziču dogotovili eno vojno ladjo, katere ogrodje bodo postavili v Trstu. Vojna mornarica pa bo pri trziških ladjedelnicah naročila še dve manjši vojni ladji. To je zelo važno, ker bo s tem naročilom odprt poseben ladjedelniški oddelek, ki mu je grozila ukinitvev. Kot poročajo italijanski časopisi, gre za naročila, ki bodo zajamčila zaposlenost današnji delovni sili skoro za tri leta in ki skupno stanejo okrog 80 milijard lir.

Slovenija

Letos pa je te vasi zadela še druga velika nesreča; odkar pomnimo, so jih namreč prvič obiskale črede od 30 do 40 merjascev, ki so pohrustale še tisto malo krompirja in turščice, kar so z velikim trudom bile posejale ženske. Skrajni čas je, da oblastva kaj učinkovitega ukrepejo za te kraje!

IZ CEDADA

V soboto je bilo v našem mestu zborovanje županov in tajnikov, ki so predstavljali 20 občin čedadskega okraja. Zborovanja se je udeležil tudi videmski prefekt dr. Vecchi. Na sestanku so razpravljali o gospodarskem stanju okraja, ki ga smatrajo za pasivno področje, in o nujnih vprašanjih posameznih občin.

O celotnem okraju je poročal čedadski župan senator Pelizzo, o položaju posameznih občin pa so govorili župani.

Prefekt dr. Vecchi je priznal, da je gospodarsko stanje v okraju zelo slabo, in je udeležencem obljubil, da bo, kolikor je v njegovih močeh, v Rimu podprl vse pobude posameznih občin.

Tudi slovensko prebivalstvo čedadskega okraja želi, da bi sestanek obrnil bogate sadove.

SMRT SLOVENSKEGA DUHOVNIKA

Pretekli torek so pokopali župnika zlatomašnika Alojzija Kralja, ki je 51 let oskrboval goško in erzeljsko župnijo. V predslutnji smrti je še dal obnoviti župno cerkev, tako da ga je zadnjič sprejela kot okrašena nevesta. Na grobu mu je spregovoril ljubljanski prošt dr. Kimovec, nato pa se je v imenu vernikov od njega poslovil domačin Tone Volk. Moški zbor — pokojnikovo delo in ponos — je pel občuteno kot še nikoli.

Vaščani žalujejo kot ob smrti družinskega očeta. Naj bo dobri Stvarnik pokojniku, ki je bil vzor zvestega delavca v božji in narodni službi, bogat plačnik!

Kar se tiče zahteve po višji klasifikaciji trziškega pristanišča, je Segni zagotovil županu Cuzzi, da bo izdal potrebna navodila, naj se to čimprej izvrši. To bi omogočilo, da se pristanišču podaljša pomol in da se izboljšajo vse pristaniške naprave. Segni pa je zavrnil zahtevo, naj se trziškemu področju prizna tudi značaj industrijske cone, češ da postavlja isto zahtevo še 50 drugih italijanskih mest, ki imajo ladjedelnice.

Da ima Segni resno voljo podpreti goriško gospodarstvo, se vidi iz tega, da je poslal v Gorico in Trzič podtajnika Russa, ki je v nedeljo obiskal obe mesti. V oktobru pa bo obiskal Gorico tudi minister za državne udeležbe Ferrari Agradi, ki potrebe naše pokrajine zelo dobro pozna.

Ukrepe vlade za rešitev gospodarske krize pozdravljajo tudi vsa sindikalna vodstva in vse politične stranke.

Z OSLAVJA

V ponedeljek prejšnjega tedna so se zopet odprla vrata pevinskega otroškega vrtca. Vendar je v njem letos precej manj otrok kot lani, ker se vanj niso priglasili oslavski otroci. Ko je mestna uprava proti volji domačinov ukinila otroški vrtec na Oslavju, je vaščanom obljubila, da bo otroke vozil v vrtec avtobus brezplačno. To službo je lani ATA tudi brezplačno opravljala. A sedaj vozi iz Gorice skozi Pevmo in do Oslavja Ribijevo podjetje, ki pa ni v voznem redu predvidelo nobene primerne vožnje za naše malčke. Mestna občina se sicer opravičuje, češ da je že naprosila Ribijevo podjetje, naj prevažata tudi oslavske otroke v vrtec, a ker imamo s takimi zadevami slabe izkušnje, se bojimo, da bo preteklo še dolgo časa, preden bo Ribijevo podjetje uvedlo še eno ali dve primerni vožnji. Čeprav se že dalj časa pritožujejo tudi zaradi previsoke voznine na Ribijevem avtobusu, saj je še enkrat večja, kot je bila prej, se za naše pritožbe nihče ne zmeni.

S PEČI

V naši lepo okrašeni cerkvi sv. Katarine je predpreteklo nedeljo obhajal zlato mašo naš rojak g. Jožef Malič, redovnik salezijanske družbe.

Ves teden pred zlato mašo so pri Sv. Katarini pritrkavali, vsa vas je bila v zelenju; toliko ljudi kot ob tej slovesnosti najbrž še nikoli ni bilo pri nas. Na Peč so namreč prišli ljudje iz vseh krajev Goriške, s Krasa, pa tudi naših bratov in sester iz Jugoslavije je bilo precej.

Zlatomašnik se je rodil 18. marca 1884 na Peči, v duhovnika je bil posvečen 18. septembra leta 1909; po prvi svetovni vojni je iz Italije odšel v Slovenijo, kjer je služboval v raznih zavodih svoje družbe. Leta 1924 pa je odšel kot misijonar v Južno Ameriko, ki jo je prehodil od ravnika do Ognjene zemlje.

Na zlatomašniškem slavju je imel slavnostni govor njegov nekdanji gojenec, doberdobski župnik Bogomil Breclj. Še vedno čilemu in zdravemu zlatomašniku voščimo Pečani, znanci ter prijatelji obilo božjega blagoslova na njegovi nadaljnji življenjski poti.

Iz Goriške

IZ STEVERJANA

Pred kratkim so napeljali električno luč v vseh naselkih občine, kjer je doslej še ni bilo. Luč so dobili v Jazbinah, Bukovju in Ščednem.

Križ pa je z napeljavo elektrike v kolonske hiše. Uprava posestva barona Teuffenbacha na pr. noče nič slišati o plačilu stroškov za napeljavo električne luči v hiše svojih kolonov; ti pa tudi ne morejo prevzeti obveznosti, da bodo plačali stroške za napeljavo v tujo hišo, zlasti ker ne vedo, koliko časa bodo v njej stanovali.

Za uboge kolone, ki nikakor ne zmorejo stroškov za napeljavo sodobne razsvetljave, bi morala po našem socialnem gledanju poskrbeti občina.

IZ DOBERDOBA

Doberdobci in Poljanci smo se v zadnjih dneh najbolj razveselili dežja, ker smo bili že tri dni brez vode. Črpalka na doberdobskem jezeru je namreč odpovedala, ker se je vodna gladina zaradi velike suše znatno znižala, kar se je v zgodovini našega jezera prvič zgodilo.

Upamo pa, da se bo po dveh deževnih dneh vodna gladina toliko dvignila, da bo črpalka zopet delovala in nas oskrbovala z vodo. Ker se pa bojimo, da nam črpalka zopet odpove, zares nestrpnno pričakujemo, da bi se vodovodna dela, ki so se pričela prejšnji teden v Petovljah, zares hitro dokončala.

Iz Podgore:

Zadnja pot dr. Marjana Breganta

V četrtek prejšnjega tedna smo ob obilni udeležbi Podgorcev, goriških meščanov, Tržačanov in naših podeželanov pokopali telesne ostanke človekoljubnega zdravnika dr. Marjana Breganta.

Pokojnik se je rodil leta 1903 v Podgori. Medicinsko fakulteto je dokončal leta 1932 v Padovi. Zaradi svoje neupogljive narodne zavednosti je moral kaj kmalu zapustiti rodno grudo in se izseliti v Jugoslavijo. Služboval je najprej v celjski bolnišnici, nato je pa postal v Zagrebu izvedenec v kirurgiji. Po zlomu fašizma se je takoj vrnil na Primorsko, kjer je do smrti požrtvovalno opravljal zdravniški poklic. Bil je velik dobrotnik slovenskega dijaštva, posebno tistega v Sirotišču in Dijaškem domu. Kot zdravnik kmetovalcev, zavarovanih pri Kmečkih bolniških blagajnah, je marsikomu izkazal veliko dušno dobroto.

V podgorski cerkvi je daroval mašo zadušnico o. Fidelis, ki je ob spremstvu štirih duhovnikov tudi vodil veličastni pogrebni sprevod z dolgo vrsto vencev.

Na grobu se je od pokojnika poslovil v imenu Akademskega kluba prof. Slavko Bratina.

Domači cerkveni pevski zbor mu je v cerkvi zapel pretresljivo žalostinko »Jaz sem življenje in vstajenje«, na grobu pa so mu zapeli člani raznih pevskih zborov ganljivo žalostinko »Blagor mu«.

Tako smo se Slovenci dostojno poslovili od enega najboljših svojih socialnih in javnih delavcev.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Milko Bambič ilustrira že 35 let

Milko Bambič
avtoportret 1932 (olje)

1923). Kmalu nato pa je Bambič že risal za ves primorski tisk.

Vneto narodnoobrambno delovanje Milka Bambiča v dijaških, mladinskih in športnih društvih ga je naučilo, da je znal pravilno ceniti vlogo, ki naj jo opravlja njegova ilustracija v kulturno zatirani Primorski. Bila je ista kot Bevkova v pisanji besedi, ki jo je Bambič pogosto podpiral s svojo risbo (Stražni ognji, Kozorog, Krvnikova vrv, Grivarjevi otroci, Stari Primož, z mogoče najboljši mi Bambičevimi ilustracijami v poltonu, Balke o sreči itd.).

Bambič se je tudi mnogo ukvarjal z moderno risbo ter iskal res izviren izhod, ki bi ne bil le golo posnemanje. Toda v knjigi za ljudstvo in mladino ostaja, razen v redkih izjemah (Naš glas 1927), jasen v liniji in kompoziciji slike. Ta je po letu 1930 dosegal povsem svojstven izraz, kar je bil korak naprej v slovenski ilustraciji, ki jo je približalo po zagonu in vitkosti črt evropski višini (Scott: Mala trojka, Grimmove pravljice, Rožencvet: Leteče copate, Pravljice iz tujih logov itd.).

Za to številko smo prejeli več odgovorov na našo anketo, ki jih pa zaradi njih dolžine in obilice drugega gradiva ne moremo danes priobčiti. Zato jih bomo začeli objavljati v prihodnji številki.

Martin Heidegger - 70-letnik

Nemški tisk se je zadnje dni spomnil sedemdesetletnice filozofa Martina Heideggerja, ki velja skupno s Karlom Jaspersom za najodličnejšega predstavnika sodobne nemške filozofije in eksistencializma sploh.

Njegovo glavno in najbolj znano delo je Sein und Zeit, ki je izšlo l. 1927. Z njim si je pridobil mnogo učencev, pa tudi nasprotnikov. Do leta 1952 je predaval filozofijo na univerzi v Freiburgu in je postal tudi njen rektor, tistega leta pa je stopil v pokoj in se umaknil v svojo samotno kmečko domačijo v Todtnaubergu v Schwarzwald. Vse življenje je ljubil samoto in sovražil hrup velemest. Zato je l. 1939 tudi odklonil profesuro na berlinskem vseučilišču.

Rodil se je kot sin cerkovnika in rokodelca v Messkirchu pri Bodenskem jezeru in je študiral najprej katoliško teologijo, nato pa filozofijo na univerzi v Freiburgu.

V svoji filozofiji išče zlasti smisel življenju. Zanima ga posebno usoda človeštva, katero vidi ogroženo po iznajdbah moderne tehnike. Zgodovina zadnjih desetletij z dvema strašima svetovnima vojnama je pokazala, da je moderni tehnični napredek dvomljive vrednosti za človeštvo. Človeštvu grozi nevarnost predvsem zaradi tega, ker so ljudje preveč zapadli gonu po zaslužku. Vendar pa je prepričan, da poraja tehnična doba tudi miselne protistruje z metafizičnim iskanjem resnice in z večjo sprejemljivostjo za božje sile, ki delujejo v zgodovini.

Podati pregled in kritično oceno Bambičevih ilustracij za tako razsežno dobo je res težavno, ker je njegovo delo skrito v kupih revij, knjig in časnikov. Njegov razvoj se je začel s skokom, ker je v nekaj po prvem nastopu v Novem rodu (1924-25) opremil s petimi litografijami razkošno izdajo Cankarjevega Ilapca Jerneja v italijanskem prevodu Ivana Regenta (april

Zdi se, da bi bil Bambič to višino morda še presegal. Saj sta njegova kralj — maček Honclulu in Miha Bradavica (nagrada Mladinske Matice 1935) naravnost walt-disneysko zasnovana. Njegov Polčki (Vrtčev: nagrada 1940) pa so bili prvotno res pisani za filmski scenarij, in sicer tedaj, ko je bil Bambič umetnostni sodnik filmske družbe Jugoslavija. Izvedbo je preprečila vojna.

Bambičeva risba postane povsod resnično umetniška, kjer mu založnik ne postavi pogojev. Teki so edinstveni linorezi (15) Debeljakove zbirke pesmi Tčistan. Risba zveni v ritmu stihov in se prepleta preko vse izrazne lestvice do surrealizma (Leteči maček, Sonce in oblak).

Četudi Bambičeva ilustracija na splošno ni težila za visokoletečimi cilji modernizma, je nje prikazen v našem tisku vendarle predstavljala novost. Zato najdemo Bambiča že leta 1931 kot edinega ilustratorja prve zares razkošno tiskane slovenske revije Ilustracija. Tu in v svojem Skovirju (satiričen list, ki ga je izdal leta 1928-29) je grafično prikazal zlasti nov kriterij ženske lepote, kot so jo tedaj pojmovali. Za Bambiča je nadalje značilna pretkana uravnovešena razgibanost kompozicije, kjer ni črtice, ki bi ne bila važna za skladnost celotne slike, in kjer je celo podpis funkcionalno utemeljen, kot senca in slično.

Povojna doba nam je dala obilico novih ilustratorjev, ki slede pač ključu časa. Ali bo silni val modernizma zagrnil Bambiča, da bo utihnil kot svoj čas Smerak? Danes založnik skoraj že zabaveva, naj bo ilustracija le dekoracija, nekaka slikovita protiutež enolični enakomernosti kupov vrstic in ne več njihova vsebinska protivrednost. Ali se bo pa Bambič preusmeril kot Riko Debenjak in naposled France Mihelič?

Pred meseci so se pojavile prve Bambičeve z levic risane ilustracije v Jadranskem koledarju in kdor je videl tudi njegove risbe na zadnji razstavi, ne dvomi, da mu levica nudi neobičajno srečno možnost, da svojo risarsko izraznost razvije v nove smeri.

Tekmovanja brez nagrade

Tekmovanje mladih dirigentov v Verdijevem gledališču za nagrado Città di Trieste se je končalo brez podelitve glavne nagrade. Zanj se je potegovalo osem tekmecev, vendar razsodišče, katero so sestavljali znani dirigenti Giorgio Federico Ghedini, Vincenzo Bellezza, Antonino Votto, Renato Fasano in Giuseppe Antonicelli, ni smatralo nobenega tekmovalca za vrednega prve nagrade.

Včeraj popoldne sta nastopila oba finalist, Eugenio Bagnoli in Ivan Polidori, v Verdijevem gledališču v dirigiranju opernega orkestra, toda razsodišče ju je priporočilo samo za podelitev študentskih nagrad.

Vendar je bilo po mnenju razsodišča tekmovanje mladih dirigentov zelo koristno, ker je usmerilo pozornost mladih glasbenikov na to vejo glasbenega delovanja.

Mnenja pa smo, da je nesmiselno prirejati take obsežna tekmovanja (tekmovalci in razsodniki so bili z vseh strani Italije), nato pa ne podeliti nagrade, posebno ker se je to zgodilo tudi že pri junjskem tekmovanju za nove skladbe. Tako sprašujemo, ali ta znameniti Premio della Città di Trieste sploh obstaja...

KULTURNE VESTI

• Znani slovenski slikar Riko Debenjak je dobil prvo nagrado za grafiko na veliki tradicionalni razstavi v Sao Paulu v Braziliji. To je veliko priznanje za slovenskega slikarja, ker razstavlja v Sao Paulu velik del svetovno priznanih umetnikov.

Te dni je prispel na obisk v svoj domači kraj kipar Celo Pertot, doma iz Nabrežine, ki živi na Svedskem. Iz Trsta napravlja krajsja potovanja v razne smeri. Kot je slišati, pripravlja razstavo v Milanu.

• V Göttingenu je umrl v starosti 84 let znani nemški pisatelj Hans Grimm, avtor romana Volk ohne Raum (Narod brez prostora), v katerem je izrazil hrepenenje nemškega človeka po življenju v kolonijah.

• Z veseljem moramo ugotoviti, da posveča radijska postaja Trst A v zadnjem času tržaškim slovenskim skladateljem precej pozornosti. Eno zadnjih nedelj smo slišali dvojce pesmi Pavla Merkuja, prav tako pa tudi nekaj pesmi Ubalda Vrabca.

3

VTISI S STARINE...

Vendar tudi antikvarji v Trstu drže nekaj na svojo čast. Pravi »antiquario« ne bo prodajal poleg knjig zarjavle železine. Stare gramofonske plošče, to že, a železja ne. Tako so nevedne kolege, ki so se ponižali do prodaje starih vodnih pip, odrinili čisto na drugi rob trga. Med temi in »dostojnimi« antikvarji je velik prazen prostor. Sicer pa je videti tudi po izboru knjig, ki jih prodajajo prodalci stare železine, da se malo spoznajo na knjige. Vsa njihova zaloga sestoji iz detektivskih romanov in kakšnih cenenih, umazanih zvezkov izpred dvajsetih, tridesetih let, namenjenih mladini in mladim dekletom, ki niso smela brati zgodbe iz »resničnega« življenja.

S tem smo spet pri knjigah.

Tu na antikvarnih stojnicah je nakopičenih tudi ogromno fantastično-znanstvenih romanov o poletih na druge planete in celo v osrčje Rimske ceste, ali o vdorih razumnih bitij z drugih zvezd na našo Zemljo. Neverjetno, koliko je teh knjig izšlo samo v italijanskem jeziku. Toda med stotinami in stotinami piscev ni niti enega Italijana. Malo je tudi francoskih in nemških imen. Skoraj vsi avtorji so Američani.

Ta vrsta branja še ni mogla izpodrinuti detektivskih romanov, vendar pa se vedno bolj širi, sodeč po številu izdaj, ki tekmujejo z detektivskim romanom tudi po zunanji opremi, s sliko v pestrih barvah na rumenih platnicah. In slika je vedno taka, da zadene opazovalčovo domišljijo: boj zemeljskih prebivalcev s pošastnimi bitji z drugih svetov, pristanek zemeljske rakete na kaki zvezdi s fantastičnimi oblikami zelenja in živalstva, ugrabitev kake zemeljske krasotice po razumni pošasti iz vesolja z žabjo glavo, New York v plamenih, nebo pa polno vsemirskih ladij z drugih svetov, in podobno.

Marsikdo se samo pomilovalno nasmehne, ko vidi kupe teh knjig. Vendar pa so značilen proizvod današnjega časa in njegove miselnosti. V določenem

oziru ju celo bolje dokumentirajo kakor marsikatero delo »resne« književnosti. Mladina te romane po žira in se nehoti navaja pojmovati stvarstvo v novih dimenzijah, kar je nedvomno važen psihološki činitelj pri novem pokolenju. Čudno pa je, da se slovenske založbe za to vrsto slovstva ne zmenijo. Morda hočejo ohraniti mladino »z nogami na zemlji«, toda za dalj časa bodo težko odvrnile njeno pozornost od takega branja, ker duševnost mladih ljudi si je danes po vsem svetu podobna. Kitajskih zidov, kot so jih nekdaj pomenili vase zaključeni religiozni in kulturni sistemi, danes ni več, posebno ne med mladino. Zato bi bilo morda bolj sprejeti tudi tako obliko književnosti, a jo destilirati z umetniškimi in moralnimi merili.

Čudno pa je, da nisem še nikjer bral kakega poskusa kritične ocene te fantastično-znanstvene vrste pripovedništva, v katerem nedvomno tudi obstajajo razne kvalitetne stopnje, kar zadeva ustvarjalno domišljijo in literarno oblikovanje. Kritika pač ne more več dohitevati slovstvene proizvodnje in zajeti vseh njenih oblik.

Ob pogledu na kupe teh knjig se spomnim, kak vtis je napravil name prvi fantastični roman o vsemirskih bitjih, ki sem ga bral. Izhajal je kakih deset let pred vojno v podlistku v ljubljanskem Slovenscu. Ne spominjam se več niti pisatelja niti naslova, pač pa mi je še dobro v spominu vsebina: kako nevidna drobna bitja z nevidno živo kletko obdajo ljudi, ki jih mislijo ugrabiti, med katerimi seveda ni manjkalo lepega dekleta; njen fant si obupno prizadeva, da bi jo rešil, kar se mu končno tudi posreči.

Takrat sem hodil v prve razrede gimnazije in vsa ko jutro sem komaj pričakal Slovenca, da sem prebral »nadaljevanje«.

To pa je bil tudi edini tak roman, ki sem ga kdaj bral v slovenščini.

(Dalje)

Letošnja vina

V naših krajih bo letos manj vina kot lani, ko je bila glede na količino rekordna trgateg, glede na dobroto in jakost vina pa niti srednja letina. Letošnji pridelek bo za kakih 20% manjši, po kakovosti pa slabši od lanskega.

Neugodno vreme

Temu je krivo vreme, ki je bilo do srede avgusta soparno: vroči dnevi so se menjali z deževnimi. Vreme je močno pospešilo razvoj peronospor in oidija, ki sta škodovala listom in grozdom; mnoge trte so porjavile. Če pa niso zelene, jagode ne morejo nabrekli, niti grozdje dobro dozoreti. Sredi septembra je nastopila huda suša, ki je zopet slabo vplivala na razvoj jagod in zorenje grozdja. Ko je po suši proti koncu septembra nastopilo deževno vreme, je začelo grozdje hudo gniti, posebno nekatere sorte, kot tokajec in sauvignon.

Prečudno letošnje vreme je povzročilo, da bo imelo vino dve hudi hibi: vse bo rjavelo, to je spreminjalo barvo, če tega ob trgatvi ne bomo preprečili, poleg tega bo vino šibko.

Kako rjavenje preprečiš

To vprašanje smo pojasnili v Novem listu z dne 10. septembra. Pred mletjem moramo grozdju dodati žveplenokislega amonijevoga fosfata (solfosfata ammonico). Vseeno je, ali dodamo pripravek v prahu ali v tekočini. Samo z žveplanjem sodov ne bomo preprečili porjavenja moštov, oziroma vina.

Grozdje vsebuje malo sladkorja

in zato bodo vina šibka, če jih sedaj ne popravimo. Kdor pridela le malo vina za domačo uporabo, lahko doda navadnega sladkorja iz trgovine. Pri tem naj pomni, da

GOSPODARSTVO

Grozdje - zdravilo in hrana

Grozdje je naš najlahtnejši sad. V jagodah so ujeti sončni žarki, pod vplivom katerih nastaja iz trtnih solz in listov sladkorni sok. Če grozdni sok podrobno preiščemo, ugotovimo, da je v njem 70 do 80% vode, 12 do 20% sladkorja in 4 do 12% drugih snovi, predvsem kislin in soli.

V grozdju ima največ vrednosti sladkor, ki pa je popolnoma drugačen kot navaden trgovski. Če namreč grozdni sladkor zaužijemo, takoj preide v krvni obtok, kjer se spremeni v toploto in energijo: delno ga zadržijo jetra kot dragoceno rezervo za lastno prehrano, v ostalem pa krepi mišice srca, ki hitreje bije; predvsem pa ugodno vpliva na delovanje želodca in črevesja ter s tem na celotni človeški prehrabeni

mora dodati 1.60 kg sladkorja na 100 litrov mošta, če hoče vino okrepiti za 1% alkohola. Sladkor naj raztopi v malo mlačnem moštu, katerega pa ne segrevati nad 40° C. V isti kleti pa ne smemo hraniti vina za prodajo in vina, ki smo ga popravili s sladkorjem.

Vina za prodajo smemo okrepiti samo z zgoščenim moštom (mosto koncentratu), ki si ga je treba nabaviti iz notranjosti Italije. Ta vsebuje navadno 60% sladkorja. Če hočemo vino okrepiti za 1% alkohola, moramo premešati na 100 litrov mošta skoraj 3 kg zgoščenega. Edino pametno je, da ta mošt premešamo z domačim moštom, brž ko je ta pritekkel iz stiskalnice, oziroma iz

ustroj. Ker vsebuje grozdni sok mnogo vode in sladkorja ter prav malo beljakovin in maščob, deluje zelo osvežujoče.

Grozdje kot zdravilo

Mesto Meran na Južnem Tirolskem je znano središče za zdravljenje z grozdom. Na tisoče oseb prihaja v to mesto, predvsem iz Avstrije in Nemčije. Kakšne bolezni hočejo ozdraviti s pomočjo grozdja?

V Meran prihajajo debeluh. Z grozdom, to je z enostransko hrano, ki vsebuje malo beljakovin in maščob, hočejo očistiti svoj organizem. Poleg tega žele pospešiti obtok krvi, ki je zaradi obilne maščobe že zelo lena. Po zdravljenju z grozdom se kar pomlajeni in mnogo lažji vračajo domov.

Poleg debeluhov se na ta način zdravijo tudi, ki trpijo zaradi slabega odvajanja. Zdravja v grozdju iščejo nadalje nervozne in od duševnega dela preutrujene osebe in tiste, ki jih stalno boli glava. Grozdje pomaga tudi odpraviti bronhialni katar; koristi pa tudi jetičnim.

Grozdje pa najbolj pomaga šibkim, slabokrvnim in rahitičnim otrokom. Grozdni sladkor skupno s kalijem in apnom, s hormoni in vitamini dela kar čudeže. Sploh je grozdje zdravilo in čudovita prehrana za otroke. Z bridkostjo se spominjam nekoga, ki ni dovolil orokom zobati grozdja, a je pozneje istim otrokom silil vina.

Kako naj uživamo grozdje?

Predvsem je važno, da grozdje uživamo na tešče, najbolje pred zajtrkom.

Ne smemo pa jesti grozdja prehitro, ker tako si samo obtežimo želodec in nam grozdje ne koristi. Zobati je treba počasi, če mogoče z malimi presledki. Priporočljivo je, da izločimo lupino in tudi pečke, ker je oboje nepotrebna navlaka, ki postane lahko celo škodljiva.

Koliko grozdja naj použijemo dnevno? Zdravniki v Meranu svetujejo po 2 kg na dan, in sicer: grozdno kuro začnemo z majhno količino, največ s 500 grami prvi dan. Od te količine polovico použijemo zjutraj na tešče, ostalo pa v dveh delih, in sicer pred opoldanskim ter večernim obrokom hrane. Iz dneva v dan količino višamo, navadno za 250 gramov na dan, tako da po enem tednu dosežemo najvišjo količino, to je 2 kg.

Med zdravljenjem z grozdom ni priporočljivo, da uživamo solate, zelje in sploh zelenjavo, kakor tudi ne mleka in sira, trdo kuhanih jajc, kisa in limon; tudi piva in vode ne smemo piti. Poleg grozdja jemljemo kruh, piškote, skuhe - mineštre, riž in krompir, majhne količine mesa, ribe in gnjat. Lahko zmerno pijemo kavo, čaj in vino.

Tako zdravijo v Meranu. To mesto pa je drago zdravilišče in primerno za majhno število čitateljev našega lista. Zato je najbolje, da se naši bralci zdravijo doma. Grozdje naj bo zrelo, sladko, a ni potrebno, da spada med namizne sorte z debelimi in mesnatimi jagodami.

Če imate otroke radi, ne kratite jim grozdja!

ŽENA IN DOM

O vzrokih zaduha

Zadih iz ust je zelo neprijeten pojav. »Bolnik« ga sam sicer redkokdaj čuti, medtem ko ga okolica takoj zazna; izogiba se bolnika ali se z njim pogovarja v določeni razdalji. Se bolj neugodne posledice ima zadih pri mladih ljudeh, katerih življenje je večkrat nesrečno prav zaradi tega neprijetnega pojava, ki je splošno pogostejši pri moških kot pri ženskah. Pri otrocih pa je ta pojav zelo redek.

Vzroki neprijetnega zaduha iz ust so zelo različni. Vsekakor je ta pojav vedno znak nekega drugega obolenja. Najpogosteje je posledica preostalih delov hrane, ki se zadržuje med pokvarjenimi zobmi ali v raznih gubah sluznice v ustih. Pod vplivom bakterij hrana razpada in začne gniti. Zadih nastane tudi ob mnogih obolenjih ustne sluznice, ob raznih zastrupitvah, če zbolíš za angino in zlasti za škrlatinko ter difterijo. Imamo nadalje tudi zadih, ki izhaja iz nosa.

Smrad nastane ob obolenjih prebavnih organov, zlasti če se ti zožijo ali razširijo, zaradi česar hrana zastane in začne razpadati. Enak primer imamo, ko gre za rakasto obolenje grla in želodca. Včasih povzročajo smrad tudi plini iz prebavnih organov. Zadih iz ust nastane tudi ob motnjah v presnovi organizma, zlasti pa v primeru sladkorne bolezni in uremije.

Stalen zadih iz ust nastane nadalje v primeru nekaterih obolenj dvanajsternika, posebno pa pri motnjah v zapiranju zaklopk na prehodu iz tenkega v debelo črevo, zaradi česar se plini vračajo iz debelega črevesa v tenko, od tam pa se izločajo z dihanjem.

Pri zdravljenju je treba najprej ugotoviti obolenje, ki povzroča neprijeten dih. Vzrok je treba

vedno iskati z vestnim zdravniškim pregledom in le tako je moč pričakovati, da dosežemo zaželjeni uspeh.

SEDEM ZNAKOV, KI LAHKO IZVIRAJO IZ RAKASTIH OBOLJENJ

1. Vsaka ranica ali hrasta, ki se dolgo ne zaceli.
2. Vsaka neboleča bula ali otekline, zlasti v prsni žlezi, na ustnicah, jeziku ali drugih mehkih delih telesa.
3. Vsaka nenavadna krvavitev ali izcedek.
4. Vsaka sprememba v barvi, velikosti bradavice ali materinega znamenja.
5. Trdovratno motenje v želodcu ali nenavadna izguba telesne teže.
6. Trdovratna hripavost, kašelj ali težave pri požiranju.
7. Vse nenavadne spremembe v rednem odvajanju.

Ti znaki seveda še ne pomenijo, da smo zboleli za rakom. Res pa je, da rak zelo pogosto začne kazati svoj obraz prav s takimi znaki. Brž ko opazite na sebi katerega od opisanih, posvetujte se z zdravnikom. Pri raku čas ni samo zlato, temveč tudi življenje.

RAZPOKANE USTNICE

Smo v času, ko prihaja hladno in vlažno vreme. Se malo, pa bomo zopet imeli razne drobne skrbi. Mnogim ženskam zaradi mraza razpokajo ustnice. Tiste, ki imajo občutljive ustnice, naj se držijo teh pravil: 1. Zjutraj in zvečer krtači ustnice z mehko ščetko, da jih ne raniš. 2. Zvičaj! To je zelo dobra telovadba za ustne. 3. Ustnice namaži vsak večer in vsako jutro z mastno kremo. 4. Pozimi uporabljaj rdečilo za ustnice, ki vsebuje maščobe. Rdečilo pa zvečer pazljivo odstrani. 5. Če ustnice kljub temu pokajo, ne trgaj razpokane kožice! 6. Če so razpoke pregloboke, nikakor ne uporabljaj rdečila, dokler koža ni popolnoma cela.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

DOLINA IN BOLJUNEC

Tiste dni fašisti tudi naših vasi v bližini Trsta niso puščali na miru. Pred volitvami tu sicer ni bilo požigov in hujših zločinov, temveč je šlo v glavnem le za to, da se slovenski volivci ustrahujejo in da se jim odvzamejo glasovnice z lipovo vejico; vendar kar so črnosrajčniki uganjali, je bilo kljub temu v očitnem nasprotju z zakoni in kaznivo. In to

57. Dr. E. BESEDNJAK

se je dogajalo tako rekoč pred nosom generalnega komisarja Mosconija, ne da bi se kateremu koli orožniku zdelo vredno, vzeti ogrožene državljane slovenske narodnosti v zaščito.

Tako se je 9. maja pripeljala v Dolino na avtomobilu skupina oboroženih mladeničev iz Trsta ter planila v poslopje gospoda Pangerca, ki je stala tik orožniške postaje, torej pred očmi karabinjerov. Preiskali so prostore Pangerčeve gostilne in njegovo stanovanje. Grozeč domačim s samokresi, so od njih zahtevali, naj jim takoj izroče glasovnice z lipovo vejico, ker bodo drugače zažgali hišo. Ko so naposled iztaknili glasovnice, so jih spravili in nekoliko pomirjeni odnesli.

Ob odhodu so zapretili še g. župniku in drugim Dolinčanom, naj pazijo, kaj delajo, češ da so že tako zapisani kot volilni »agitorji«.

Agitacija za naše kandidate je bila po njihovem zločin in ne po zakonu zaščiteni pravica.

Iz Doline so jo oboroženi fašisti mahnili v Boljunec. Tu so vdrli v stanovanje župana Josipa Zobca in izvršili »preiskavo« tudi v župnišču. Predrzneži so se sploh obnašali, kot da so nekako državno oblastvo, ter na levo in desno grozili. Glasovnic pa niso nikjer odkrili. Pobrali so le slovenske časnike,

kjer so jih videli, jih zaplenili in odnesli velik kup s seboj.

GOSPOD SEDMAK IN ŽUPNIK CVEJN

V Boljuncu se niso ustavili dolgo časa, ker se jim je mudilo v Boršt. Ko so tja prispeli, so krenili naravnost proti hiši št. 15, kjer je bivala narodno zavedna in ugledna Sedmakova družina. Tudi tu so iskali glasovnice. Ker jim je g. Sedmak zatrjeval, da v njegovi hiši ni glasovnic, so začeli razsajati in razbijati pohištvo.

Da je v stanovanju ležala na smrt bolna Sedmakova hči, jih ni sprva prav nič motilo. Pozneje se je morda v njih vendarle zganila iskra človečnosti, tako da so s pustošenjem prenehali ter se zadovoljili s tem, da so Sedmaku zaplenili slovenske knjige in odvzeli razne »sumljive« slovenske spise.

Od Sedmakovega doma so jo udarili v hišo znane Hreščakove družine, kjer je bil obenem sedež pevskega društva Slovenec. V društvenih prostorih in v Hreščakovem stanovanju so seveda izvršili protipostavno »preiskavo« ter vse razmetali, da bi kje iztaknili vroče zaželene glasovnice z lipovo vejico. Toda ves njihov trud je bil brezuspešen.

Vtem so zagledali na cesti g. župnika Cvejna, ki je šel slučajno mimo. Nemudoma so planili nanj in ga obsuli s ploho najsurejših psov in groženj. Polastiti so se hoteli njegove osebe ter ga s silo odpeljati iz Boršta, da bi z njim bogsigavedi zakaj obračunali. Naposled so se dali preprostiti in odnehali. Nemara se jim je zdelo dovolj, da ga korenito preplašijo ter s tem prepričajo, kako nevarno je se mešati v volilni boj.

Samo po sebi se razume, da tudi v Borštu ni bilo ta dan nikjer ne duha ne sluha o orožnikih.

MIRKO SKOK

Nadvse značilno za razmere, ki so tedaj vladale v Istri, je bilo tudi, kar je doživel 7.,

8. in 9. maja g. Mirko Skok, katerega je naša politična organizacija določila, da dostavi raznim občinam od notarja overovljene vzorce glasovnic, kakor je predpisoval 34. člen volilnega zakona. Vzorec je bil potreben, da se člani volilne komisije lahko prepričajo, ali je oddana glasovnica z lipovo vejico pristna, se pravi v skladu z izvirnikom.

Gospod Skok se je torej kot nekaka uradna oseba napolil proti Umagu, ko ga je na cesti iznenada ustavila skupina neznancev ter ga pozvala, naj gre z njimi. Vprašal jih je, kdo so, in zahteval, naj se legitimirajo. Ti pa so to odklonili, češ da so v varnostni službi občine, in ga odpeljali na bližnjo orožniško postajo v Castelvenere.

Poveljniku so rekli, da mu izročajo »sumljivega jugoslovanskega agitatorja«, kateremu je treba temeljito izprašati vest. Ko so se pa orožniki prepričali, da je Skok res na uradnem potovanju, so ga izpustili, in on se je napolil na kolesu proti Sv. Petru, proseč karabinjere, naj o tem ne govore fašistom, da bi ne imel neprijetnosti.

NAPADALCI IZ PIRANA

Zdi se pa, da so čuvaji postave naredili ravno nasprotno: brž ko se je g. Skok oddaljil, so črnuhe obvestili o njegovem bivanju v teh krajih. Komaj je namreč v Sv. Petru legel k počitku, ga je okoli 9. ure zvečer zdramilo iz spanja srdito lajanje vaških psov, vmes so pokali strelji, ki so postajali čedalje gostejši ter se bližali koči, kjer je g. Skok prenočeval.

Kmalu se je pred kolibo zaslislalo divje kričanje, po vhodu začnejo treskati bobneči udarci, nekdo skuša s silo udreti vrata, ki se naposled zlomijo in na stečaj odpro. V hišo se usuje četa do zob oboroženih fašistov iz Pirana. Rohneč planijo proti gospodu Skoku, zahtevajoč, naj jim nemudoma izroči glasovnice in denar, ki ga je »za propagando prejel iz Jugoslavije«.

(Nadaljevanje)

Na blok pa smo se lahko vrnili šele potem, ko je bil opravljen apel na taboriščnem trgu. Kot megla smo se vlekli po taboriščni cesti. Nekateri je bilo treba podpirati in najslabše so že prej odpeljali v Revier. Pri vsem tem smo ostali še brez običajnega obroka tople črne vode, ki smo ji pravili kava. Nihče ni mislil na nas. Ostalo nam ni niti zadoščenje, da smo zdaj brez uši. Treba je bilo le pregledati šive, pa smo jih odkrili. Zdelo se je celo, da so še bolj žive kot prej, kakor da so tudi one razdražene po neprijetni noči.

Dvomili smo, da so sploh resno mislili z razujenjem obleke. Toda v naslednjih mesecih sem se prepričal, da se lahko najdejo še žive uši tudi v perilu, ki se je precej časa razkuhalo v vroči vodi. Sterilizacijske peči so bile torej za trdožive taboriščne uši, ki so verjetno nastale iz križanja ušjih pasem z vseh strani Evrope in Azije, samo neprijetno nadlegovanje. Proti njim je zalegel samo »boj na nohte«.

VIII.

Višek dobrega pa nam je pomenil v Dachauu — živilski paket. Kot sem že omenil, so dobivali interniranci iz nekaterih zahodnoevropskih držav in zlasti Francozi, Belgijci, Holanci in Norvežani tedensko ali vsakih 10 dni velike pakete mednarodnega Rdečega križa, v katerih je bilo vse mogoče, od kakaa in cigaret do vitaminov. Niso pa dobivali paketov od doma, verjetno zaradi transportnih težav; medtem so pa Slovencem iz Stajerske, Kranjske in Koroške lahko prihajali paketi od doma; dovoljeni so bili enkrat na teden. Vendar na ta predpis niso bogve kaj pazili.

Čeprav so bili zavoji Rdečega križa zapeljivo bogati z vsemi čistimi bleščečimi konzervnimi in pisanimi škatlami — pri odpiranju so morali imeti prejemniki isti občutek kot otroci, kadar

V DACHAUSKIH BLOKIH

101

E. Z.

razkladajo z nastavljenega kroznika darila, katera jim je prinesel sveti Miklavž — je bil paket od doma vendar nekaj drugega. Pripravile so ga ljubeče matere, sestrine, hčerkine ali dekletove roke in vsaka stvar je razodevala njihovo ljubezen in skrb za daljnega interniranega ljubega človeka — par volnenih rokavic ali nogavic, doma spleten pulover, pa tudi jedila, od okusnega domačega prepečenca iz belega ali navadnega kruha do šunke, slanine ali ocvirkov in drugih dobrot domačih »kolin«. Ljubezen je iznajdljiva in tako so napravile ženske doma tisoč majhnih iznajdb v pripravljanju in ohranjanju konzerviranih živil. Celo sveža jajca smo našli v paketu. Tako so tudi Francozi poželjivo škilili od svojih standardnih paketov proti nam, kadar je zavoj iz naših zavojev, in ponujali kakao ali čokolado v zamenjavo za sveže jajce, za domači prepečenec ali za prežganje.

Celo družine nekaterih Primorcev so našle možnost, da so pošiljale svojcem pakete, tako da so jih oddajale na ozemlju Kranjske ali da so se dogovorile s kako tamkajšnjo družino, da jim jih je ona pošiljala. Toda to je bilo možno le redkim družinam.

Od doma so dobivali pakete tudi Avstrijci, Čehi in Poljaki. Največ zavojev pa so dobivali internirani poljski župniki. Njihove faranke so si namreč štejele v sveto dolžnost, da so jim redno pošiljale pakete, in tako so bili nekateri z njimi naravnost obsipani.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

IV. ŠAHOVSKI TURNIR KANDIDATOV NA BLEDU

Oster boj na vseh deskah

Ce te dni obiščete Bled, boste našli na najrazličnejše šahiste. Nekateri so tu uradno, druge pa je sem privabila šahovska strast. Iz velike dvorane Kazine se razlegajo zvoki glasbe, tam zadaj pa se de zatopljeni v svoje misli velemojstri majhnih lesenih figur. Vzdušje v dvorani je precej razgibano, saj med ljubitelji šahovske umetnosti, ki buljijo v demonstracijske deske, lahko najdemo tudi mimoideče, ki so se tu ustavili le zato, da vidijo najboljše šahiste sveta.

Vsi velemojstri so že v prvih kolih zaigrali tako kot ob koncu srečanj, ko ni usmiljenja.

Tako burnega začetka ni pričakoval nihče. Znano je, da je število remijev na turnirju tem večje, na čim višji ravni je prireditev.

NAPOVEDI SE URESNICUJEJO

Zdaj smo v drugi četrtini tekmovanja in kandidati so se znašli za istimi mizami, toda z različnimi barvami figur. Stanje po XIII. kolu je naslednje: 1. Keres 8,5 (1); 2. Talj 8,5; 3. Petrosjan 8; 4. Gligorič 7 (1); 5. Benkö 5; 6. Smislov 4,5 (1); 7. Fischer 4 (1) in 8. Olafsson 3,5 (2). Kot je videti, so se favoriti, razen Smislova, po trinajstih kolih tekmovanja že prebili na boljša mesta. Pretekli dnevi pa niso pustili sledov le na lestvici, temveč tudi

v duševnosti osmice udeležencev. Neprestani napor za priprave, igranje, analiziranje in podoživljanje iger je pustilo posledice, ki jih je videti v spreminjenem vedenju šahistov.

Benkö, največje presenečenje tega tekmovanja, je postal nemiren in bled. Napovedi niso bile bogvekakolaskave zanj, toda 31-letni velemojster brez državljanstva se je izkazal kot izredno velik bojovník. Suhljati in plavalasi Friderik Olafsson, katerega so napovedi postavljale na zadnje mesto, kar se je doslej že zgodilo, se zdi negotov. Tudi Smislov je izgubil občutek gotovosti in v njegovih očeh je videti globoko zaskrbljenost. Veliki Smislov čepi na enem izmed zadnjih mest lestvice. Medtem ko je na zadnjih dveh turnirjih kandidatov bil v 46 partijah le dvakrat poražen, se je moral letos na Bledu večkrat vdati. Tudi Petrosjan ni več tako olimpijsko miren in točen. Letošnji sovjetski prvak je znan po tem, da redkokdaj izgubi partijo. Na Bledu pa je v pičlih treh urah doživel kar dva poraza (Olafsson in Gligorič), kar je brez dvoma pripomoglo, da je postalo tekmovanje zanimivejše. Kljub temu mnogi sodijo, da bo Petrosjan le dosegel, kar mu je po golem naključju ušlo na prejšnjem turnirju v Amsterdamu. Negotov začetek Gligoriča je jugoslovanske šahiste razočaral. Njegovi prijatelji so trdili, da ni še nikoli igral tako nezanesljivo in mlačno. Toda Gligorič je vztrajen borec, ki zna sprejeti hude udarce in ki je tudi pokazal, da je treba začetni neuspeh pripisati le njegovi trenutni slabosti.

FISCHER IN VODECA KERES - TALJ

Mladi Fischer je vedno nasmehan in se z rokami v žepu mirno spreha ter radodarno deli avtograme. Za šahovnico se pa počuti gotovega in igra boljše kot v Portorožu. O Bobbyju pravijo, da se po izgubljeni partiji več ne joče, toda filmski snemalec Zagreb-filma je zasledil solze v njegovih očeh, ko je predajal partijo Petrosjanu.

Najboljši igralec turnirja je gotovo Keres. Če gledaš njegove partije, kar uživaš lepoto šaha. Keres

slovi kot najboljši poznavalec odprtih partij, zato ni čuda, da izbirajo njegovi nasprotniki otvoritve zaprtega značaja. Izvedenci trdijo, da je bila doslej najlepša partija tista med Keresom in Smislovom. Igrala sta špansko, o kateri je Keres spisal knjigo. Po zapletih in razpletih je prišlo do trdnjavske končnice, ki jo ima Smislov v mezinicu, toda Keres je odlično zaigral in zmagal.

Vihravo igra šah vedno Talj, ki se nikogar ne boji. Ta občutek je v njem tako globoko zakoreninjen, da ga smatra za vrhino. Talj je mnenja, da Smislov ne bo tretjič zmagal. O sebi pa upa, da si bo v Jugoslaviji pridobil pravico do dvoboja z Botvnikom, a trdi, da bo prvi Petrosjan.

BLEJSKE NOCI

Po napornih tekmah se velemojstri razidejo po sobah in si žele lahko noč. Toda ko se septembrski Bled počasi pogreza v osvežujoč spanec, nekatere sobe v hotelu Toplice zazivijo. Sekundanti in velemojstri preučujejo igro in s pomočjo raznih šahovskih knjig in osebnih zapisov izpilijo vsako varianto. Naposled, v ranih jutranjih urah, zavije sobo zamolka tišina in neprodirna tema in tudi velemojstri zaspijo in sanjajo o uspehih, ki jih vodijo k najvišjemu šahovskemu prestolu.

D. T.

Od športa do športa

Na mednarodnem tekmovanju telovadbe v Rimu so Jugoslovanci zasedli tretje mesto za Svico in Italijo ter pred Zah. Nemčijo, Romunijo in Francijo. Med posamezniki je zmagal Italijan Vicardi. Sovj. zveza je v nogometu porazila (1:0) Madžarsko v tekmi za Evropski pokal. Diego Ronchini, ki je zmagal na dirki okoli Lacija, je postal novi italijanski prvak poklicnih kolesarjev. Končala se je tudi etapna dirka po Bolgariji. Zmagali so domačini tako med ekipami kot med posamezniki (Kocov). V Rimu je bilo prejšnji teden lahkoatletsko srečanje državnih predstavništav Italije, Nemčije in Finske. Zmagali so Nemci. Dnevnik L'Equipe je razvrstil države po vrednosti: 1. SZ, 2. Nemčija, 3. Poljska, 4. Anglija, 5. Madžarska, 6. Francija, 7. Italija, 8. Finska, 9. CSR in Švedska. V Meranu je bila znana dirka v jahanju. Zmagal je Aegior. V Moskvi je bilo tekmovanje skokov v vodo. Na prvo mesto so se uvrstili Nemca Pophal in Kramer ter Anglež Phelps. Splitski Jadran je zmagal v tekmovanju za jugoslovanski pokal v plavanju.

PD Skamperle priredi od 8. do 11. oktobra na stadionu Prvi maj športno tekmovanje po naslednjem sporedu: 8. okt. ob 20. uri: tekmovanje mladincev in mladink v odbojki; 9. okt. ob 20. uri: tekmovanje mladincev in mladink v streljanju in namiznem tenisu; 10. okt. ob 20.30: namiznoteniški turnir za moške ter šahovski brzoturnir; 11. okt. ob 8.30: lahkoatletsko tekmovanje, ob 14. uri »med dvema ognjema« med ekipami PD Skamperle-Nabrežina, finalno srečanje namiznoteniškega turnirja in v odbojki. Vpisovanje se zaključuje 6. oktobra v Tržaški knjigarni.

Dunajska vlada je menila, da so ječe in vislice preplašile zatirane duhove in da si je s krvjo umorjenih utrdila moč.

Zgodilo se je pa, kot je bilo zapisano na listih usode. Prav tista kri je v prvi svetovni vojni odplavila avstrijski prestol in stoletno oblastnost Habsburgovcev.

Po atentatu

Novica o umoru v Sarajevu je zbudila velikansko zaprepaščenje po vsem svetu. Posebno je pretreslo kronane glave, ki so že videle, kako se stegajo črne sence atentatorjev tudi do njihovih prestolov.

Ruski poslanik v Londonu je pisal svojemu zunanjemu ministru Sazonovu, kako je bil prisoten pri nekem kosilu na dvoru. Okrog mize so sedeli angleški kralj in kraljica, portugalski kralj, grška kraljica in cel venec raznih evropskih princev. Med jedjo je dvorni maršal prinesel kraljici listek. Naznanilo o prestolonaslednikovi smrti! Novica je tako vplivala na vse navzoče, da so kar vstali od mize in pustili polne krožnike.

V Avstriji pa Ferdinandova smrt ni zbudila nobenega preplaha; nasprotno, dvorski krogi, Velenemci in Madžari so se celo odahnili. Razen pri ožjih prijateljih se je smrt zdela avstrijakantskim politikom kot konec vseh nevarnih poskusov demokratizacije in približevanja Slovanom. Nastal je zato dvom, da je tudi dvor imel svoje prste pri sarajevski dramati. Prestolonaslednik je

100

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

bil na črnem seznamu avstrijskega zunanje-ga ministrstva in obenem zapisan pri črnorokih.

Tudi stari cesar, kot smo že brali, je sprejel naznanilo iz Sarajeva z deljenimi čustvi. Po eni strani ga je smrt sicer pretresla, saj je padel zopet en Habsburžan. Drugo čustvo je pa prevladalo v starem monarhu. Franc Ferdinand se je obnašal do glavarja cesarske hiše kot upornik. Ze ko se je poročil s tisto Čehinjo, ga je obsojal cesar, ker je rušil sveti red, zblodil cesarsko kri in je ljudstvu nameraval dovoliti celo novo ustavo; podložnike pa je treba vladati kot nepokorne otročiče, malo s šibico, malo z obljubami.

Pa ti pride ta Franc Ferdinand, ki postane kandidat za bodočega vladarja!

Tri dni po atentatu je cesar sprejel v avdienco maršala Conrada, ki se je vrnil iz Bosne. Prav nič ga ni vprašal, kako je bilo z nečakom v zadnjih trenutkih. Pač pa se je zanimal za ranjene spremljevalce. Nato je maršal poročal o vojaških vajah v Bosni. Pri tem je omenil tudi umorjenega nadvojvodo. Cesar tedaj ni mogel mimo vprašanja,

»Da, da, zadnje čase se je nekoliko spremenil. Toda, povejte, je-li imel kakšne slutnje? Jaz si že malo očitam. Prosil me je, da bi mu ne bilo treba na pot.«

»Vaše Veličanstvo si nima kaj očitati!«

»Dejal je, da ne more prenašati vročine« — je pripomnil cesar.

Conrad: »Gotovo velike vročine ni mogel prenesti.«

Vojni hujskači

Avstrijski načelnik glavnega stana Conrad je pograbil za sarajevski umor kot za dobrodošel člen v verigi avstrijske zunanje politike. Še pred obiskom pri cesarju je imel razgovor z zunanjim ministrom Berchtoldom. Dopovedal mu je, da je končno le prišel pravi trenutek, ko si lahko Avstrija utrdi ugled na Balkanu in poniža Srbijo. Za politiko močne roke se je ogreval tudi ministrski predsednik grof Stürkgh. Mož, ki je o sebi domneval, da je dober katolik, ker je pri vsaki cesarski maši sedel v prvi klopi, je iz dna duše sovražil pravoslavne Srbe.

(Dalje)

15

Za
naše

n
a
i
m
l
a
i
š
e

G
u
s
a
r
j
i

PRISPEVKI KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča, da bodo za razvoj kmetijstva na Tržaškem izdali naslednji ukrepi:

1. Prispevek za nakup spodaj navedenih strojev italijanske proizvodnje (Prispevek znaša največ 25% nakupne cene in ne bo presegal 200.000 lir): traktorji (do 30 KS), motorne kosilnice, motorne črpalke za namakanje, robkalni mlini, črpalke za gnojnice, filtri za vino, brane, kultivatorji, hidravlične stiskalnice, črpalke za kleti, plugi, zalivalniki in škroplilnice.

Prošnje sprejemajo do 31. oktobra.

2. Prispevek za nakup sodobnih panjev in drugih naprav za čebelarstvo. Prispevek znaša največ 30% nakupne cene. Prošnje je treba vložiti do 15. oktobra.

3. Prispevek za nakup gomoljev tulpanov, hijacint, irisa in narcis ter za nakup vrtnih sadik. Ob naročilu boš moral položiti 10 lir za vsak gomolj in 50 za vsako sadiko; naročiti pa moraš najmanj 200 gomoljev in 50 sadik. Naročila sprejemajo do 15. oktobra. Prispevek znaša do 30% nakupne cene.

IZIDI ZRELOSTNIH IZPITOV

NA REALNI GIMNAZIJI

V jesenskem roku so zrelostni izpit izdelali: Dimitrij Biber, Sergij Delak in Marija Ščuka. Dva dijaka sta bila zavrjena.

NA KLASICNI GIMNAZIJI

Z uspehom so položili zrelostni izpit: Adrijan Čač, Josip Furlan, Just Kovačič, Adrijan Pavlica, Cezar Mužina, Armand Tul, Magdalena Colja, Emilijana Jurca, Sava Kolarič in Vera Puntar. Trije dijaki so bili odklonjeni.

NA UČITELJISCU

Usposobljenostni izpit so izdelali: Cveto Skrk, Darko Tinta, Marija Lipanj, Lavra Mavrin, Marija Pertot, Marija Senica, Sonja Grmek, Romana Zornada, Marija Comi, Severina Gomišček, Rozana Marinič in Vijolica Sereni.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
ZACETEK PREDSEZONE 1959/60

V sredo, 7. oktobra, ob 20.30 v prosvetni dvorani na Opčinah

DESETI BRAT

12 slik po istoimenskem romanu Josipa Jurčiča
Priredil S. K.

GLASBENA SOLA SLOV. PROSVETNE MATICE

Trst, ul. Machiavelli 22/II. sporoča, da se je pouk glasbe že pričel in da vpisovanje novih in lanskih učencev traja do 15. oktobra.

Iz Gorlice

ZA KMETOVALCE

Tudi letos bodo kmetovalci na Goriškem dobili državni prispevek za nakup semenske pšenice. Znašal bo 3.500 lir za stot naslednjih izbranih vrst: San Pastore, Produttore S. 6, S. 15 in še nekatere druge, ki jih bo določilo kmetijsko nadzorništvo.

Za goriško pokrajino je vlada določila prispevek za nakup 900 stotov semenske pšenice. Vsak kmetovalec lahko zaprosi za nakup največ enega stota, spolovinarji pa za 50 kg semena. Prednost do prispevka pa imajo kmetovalci tistih krajev, kjer je letos neurje povzročilo večjo škodo.

Kdor hoče dobiti prispevek, mora do 15. oktobra vložiti prošnjo na kmetijsko nadzorništvo, in sicer na obrazcu, ki ga dobi pri omenjenem uradu.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477